

Tey eru fegin um, at Margreta fekk pláss á heimi í Havn, men verri er við sjálvum innihaldinum á heiminum.

Veruleikin brast vónirnar

Tá tú flytir mammu tína á eitt heim, so hevur tú ivaleyst ímynd av, hvussu tað eigur at vera.

Gunvør hevði vónað, at mamman fór at fáa mest grundleggjandi røkt-ina har, men eisini, at Margreta varð stimbrað mentalt og sosialt hvønn dag. So var tó ikki.

– Tað er ótrúliga deprimerandi at vera har. Trupulleikin er, at búfólkini eru øll á sama stað – altoso eingin demensdeild er burturav. Tað var tað helst í byrjanini, men sum vera man gerast fólk eldri, og fleiri og fleiri blíva dement, so nú er alt blandað saman, sigur Gunvør.

Tað viðførir, at tey, sum eru klár í høvdinum, fáa litla og onga sosiala stimbran í gerandisdegnum, og halda seg mest inni á kømrinum.

– Tey, sum ikki eru dement blíva tað mangan eftir fáum mánaðum, tí tey eru umgyrd av fólki, sum tey ikki kunnu tosa við, greiðir Gunvør frá.

Gunvør og famlija hennara vitja Margretu ofta. Maður Margretu vitjar hvønn dag, og somuleiðis børn, systkin við familjum, og vinfólk vitja hana so at siga hvønn dag, so hon fær sosiala stimbran á annan hátt. Oftast eru tvey, trý fólk á gátt hjá Margretu um dagin. Men tey halda seg øll inni á kamarinum hjá Margretu.

– Vit vilja fegin vitja ofta, men vit kenna okkum eisini noydd til tað, tí hon fær ov lítið samband við onnur menniskju, um vit ikki eru har, sigur Gunvør.

Teir trupulleikar, sum mong onnur avvarðandi hava víst á innan ellis-røkt, kennir Gunvør eisini til.

– Vit uppliva eisini, at starvsfólkini snøgt sagt ikki náa at vera um tey gomlu, tá ið tey gomlu hava tørv á tí. Eg hugsí mangan, hvussu tað man vera um kvøldarnar hjá mammu. Um hon liggur har og ringir eftir hjálp, men eingin kemur, tá hon hevur tørv á tí. Ella hon er so illa fyri, at hon ikki eingongd klárar at ringja, og eingin hyggur inn til hana, sigur Gunvør.

Hon leggur doyðin á, at tað eru ikki starvsfólkini, sum ikki gera sítt arbeiði til lýtar.

– Eg taki so hjartaliga synd í teimum starvsfólkunum, sum fóru undir eina útbúgving fyri at hjálpa og stimbra tey gomlu, og ikki so mikið sum hava stundir til tað mest grundleggjandi røktina, sigur hon.

Gunvør er tilvitað um, at starvsfólkini eru í einari tvístøðu, tí tey skulu bæði vera loyal móti leiðsluni og samstundis nøkta tørvin hjá teimum gomlu.

Hon hevur í fleiri umførum tosað um støðuna við leiðsluna á deildini, og tey biðja hana hava tol.

– Tað skilji eg eisini væl. Tað er bara eitt ár síðani kommunurnar yvirtóku eldraøkið, og tað tekur sjálvandi tíð. Men sum eg dugi at siggja tað, er tað bert blivið verri síðani tá, sigur Gunvør.

Kann eg ringja heim til leiðaran?

Nógv hevur verið tosað um tær avbjóðingar, sum eru knýttar at fjarleiðsluskipanini, sum fleiri komm-

MYND: ÁLVUR HARALDSEN

»Eg upplivi, at summi búfólk eru so røktarkrevjandi, at hini mugu bíða leingi eftir hjálp. Men starvsfólkini kunnu ikki gera meir enn tey gera í dag«

unur hava innført. Í Tórshavnar Kommunu er tað so, at tað er ein stjóri fyri eldraøkið. Síðani eru tað tveir eindarleiðarar á økinum, og undir teimum eru deildarleiðarnir á teimum ymisku heimunum.

Á Lágargarði eru tríggir deildarleiðarar. Men seinasta árið hevur kommuna givið leiðarunum á deildini hjá Margretu á Lágargarði, enn eitt heim at umsita. Tað merkir, at viðkomandi deildarleiðari skal renna ímillum Lágargarð, og ein annan stovn, og tí alt ov sjáldan er til taks.

– Eg havi roynt at funnið útav, hvussu tey á Lágargarði uppliva mammu og hennara tørvir. Men har er eingin, sum hevur eina heildarmynd av støðuni, tí tey eg tosi við eru antin bara um morgunin, bara um kvøldið og so framvegis. Og leiðarin er ikki tøk, tí nú hevur hon tveir stovnar undir sær, sigur Gunvør.

Hon hevur mangan hugsað um, hvørt hon kann loyva sær at ringja heim til deildarleiðaran um kvøldið,

við tí fyri eyga at fáa eina heildarmynd av støðuni hjá Margretu.

– Men tað kann man heldur ikki gera, so eg eri í villareiði um, hvussu eg skal finna fram til hesa heildarmyndina, sum eg fegin vil hava, sigur Gunvør.

Hon samanber hesa støðuna við ta kenslu, hon hevði, tá ið hon skuldi koyra børn síni á stovn fyrstu ferð.

– Tað kennist júst sum tá. Tá vilt tú vita alt um, hvussu barnið hjá tær er fyri. Og júst soleiðis kenni eg tað nú. Eg má hava innlit í, hvussu tey uppliva at mammu hevur tað, sigur Gunvør.

Margreta er vorðin verri fyri seinasta árið, og í dag er longri ímillum, at familjan fær samband við hana.

– Hon sigur ikki nógv longur. Onkuntíð spyr hon, nær vit fara at koyra hana heim, sigur Gunvør, sum óiva kennir tað hart, at Margreta er í hesari støðuni.

– Avvarðandi eiga eisini ábyrgd av at tryggja teimum gomlu ein virðiligan aldurðóm, sigur Gunvør.

GOMUL
GLOYMD
GOYMD

har starvsfólkatalið verður ásett alt eftir talið av búfólkum, og ikki eftir hvussu røktarkrevjandi búfólkini eru.

– Sjálvandi er tað stórur munur á einum klárum persóni, sum bert skal hava eitt sindur av stuðli, og so einum, sum krevur tvey starvsfólk um seg til so at siga alt, sigur Gunvør.

Keta leypir av

Gunvør leggur dent á, at hóast for-eldur ella onnur í nærfamiljuni flyta inn á ellisheim, so frítekur tað ikki familjulimir fyri at taka ábyrgd av sínum nærmastu.

– Avvarðandi eiga eisini ábyrgd av at tryggja teimum gomlu ein virðiligan aldurðóm. Eingin ivi um tað, sigur Gunvør.

Nú mamma hennara hevur búð á Lágargarði í eitt ár, hevur hon lært eitt. At tað er munur á, hvat avvarðandi vænta, og hvør veruleikin á ellis og røktarheimum er.

– Tað er ivaleyst har tað gongur galið. Vit sum samfelag vænta, at heim av ymiskum slag taka sær av okkara gomlu bæði mentalt og kropsliga. Men soleiðis er tað ikki í dag, staðfestur Gunvør.

Kanska er tað bara soleiðis tað er, tá ið tú gerst gamal. Kanska eru vónirnar til eldraøkið ov høgar.

– Men tá ið tvey ársverk aftrat á deildini har mamma liggur høvdu viðført, at starvsfólkini megnaðu at veita grundleggjandi røktina nøktandi og fara heim við reinari samvitsku, so skilji eg ikki, at tað ikki verður gjørt, sigur Gunvør.

Tað eru góðar tíðir hjá Tórshavnar Kommunu. Tað stendur væl til, og kommunan hevur figgjarliga orku.

– Hvussu ofta hoyra vit ikki, at ein vegur, bygningur ella okkurt annað gjørdist nakrar milliónir dýrari, uttan at byggjarið steðgaði? Hvi kunnu vit ikki hava sama hugburð til eldraøkið, spyr Gunvør Balle.

Hon øtast fyri, hvussu framtíðin fer at siggja út. Tá Tórshavnar Kommuna skal spara – hvussu ávirkar tað so eldraøkið, sum frammanundan er niðurpínt?

– Hvussu kann tað koppa figgjarætlanini hjá Tórshavnar Kommunu í allar bestu tíðum at seta normeringina upp á eitt forsvarligt støði, sigur Gunvør Balle og leggur aftrat.

– Á eldraøkinum skal eftir øllum at døma argumenterast, skjálprógvast og rópast hart upp um at fáa nøkur starvsfólk aftrat. Og við tveimum starvsfólkum eyka á deildini hjá mammu á Lágargarði, høvdu búfólkini ikki eingongd kunna fingið nærveru – so sperd eru starvsfólkini nú, at tvey aftrat bert merkir betri stundir til grundleggjandi røkt, sigur Gunvør Balle.

Hennara størsta ynski er, at vit øll royna at hjálpa starvsfólkum á eldraøkinum.

– Hjálpa vit starvsfólkunum at fáa nøktandi arbeidsumstøður og striðast vit fyri at fáa leiðslu á hvørjum stað, so hjálpur tað okkum øllum í síðsta enda, sigur Gunvør Balle, avvarðandi.